

فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۵، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱، صفحات ۲۳-۴۱

عوامل مؤثر بر میزان رضایت‌مندی روستاییان نسبت به عملکرد دهیاران: مطالعه موردی بخش کونانی شهرستان کوهدشت

علیرضا خواجه شاهکوهی، فرشاد سوری، و شهرام مهدوی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۷/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۲/۱۸

چکیده

پژوهش حاضر، به‌روش پیمایش میدانی و در بازه زمانی تابستان ۱۳۹۰ انجام شده و در پی پاسخ بدین پرسش است که «روستاییان بخش کونانی به چه میزان از عملکرد دهیاران رضایت دارند؟». جامعه آماری شامل یازده روستای دارای دهیاری فعال در این بخش با ۷۴۴۳ نفر جمعیت است که از آن میان، براساس فرمول کوکران، حجم نمونه ۳۶۸ نفر انتخاب، و پرسشنامه تحقیق با روش انتساب متناسب و تصادفی ساده بین آنها توزیع می‌شود. تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده با آزمون‌های آماری ویلکاکسون، T زوجی و رگرسیون لجستیک بیانگر آن است که در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست‌محیطی، رضایت‌مندی روستاییان با عملکرد دهیاران رابطه معنی‌دار در سطح ۹۹ درصد دارد؛ و همچنین، بیشترین تأثیرگذاری در رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران به عامل اقتصادی بازمی‌گردد.

کلیدواژه‌ها: مدیریت روستایی / دهیاری / ارزیابی عملکرد / رضایت‌مندی / کوهدشت (شهرستان) / کونانی (بخش).

* به‌ترتیب، استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه گلستان؛ نویسنده مسئول و کارشناس ارشد جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان (farshadsoory@yahoo.com)؛ و دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه گلستان.

مقدمه

از محورهای اساسی در تحلیل مسائل روستایی توجه به ساختار مدیریت در این جوامع است (چوبچیان و همکاران، ۱۳۸۶: ۸۸). آنچه از مفهوم مدیریت روستا به مثابه یک واحد سکونتگاهی به ذهن متبادر می‌شود، ممکن است چندان قرابتی با نظریات رایج درباره مدیریت نداشته باشد. بنابراین، هنگامی که از مدیریت روستایی سخن به میان می‌آید، ممکن است لزوماً منظور مدیریتی اندیشیده‌شده و برنامه‌ریزی‌شده نباشد (طالب، ۱۳۷۶: ۱). البته تاریخچه مدیریت روستایی حاکی از آن است که در برخی از مواقع، دولت برای سامان‌دهی به امور روستا تمهیداتی برنامه‌ریزی‌شده مانند خانه‌های همیار را اندیشیده است؛ اما به‌طور کلی، مدیریت روستایی هم دربرگیرنده نظام‌های عرفی و قانونمندی‌های سنتی اداره سکونتگاه‌های روستایی است و هم نظام‌هایی قانونی و دولتی را شامل می‌شود که به‌منظور اداره امور روستاها سازمان‌دهی شده‌اند (نعمتی و بدری، ۱۳۸۶: ۱۶۳؛ قدیری معصوم و ریاحی، ۱۳۸۳: ۴۱). یکی از این سازمان‌های عمومی محلی دهیاری‌هاست (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۶) که در ۱۳۸۱، در قالب نهادی عمومی و غیردولتی و به‌منظور اداره امور روستا تأسیس شده است (اکبری، ۱۳۸۴: ۱۳۵). نقش کارکردی دهیاری‌ها عبارت است از انجام اقدامات و فعالیت‌هایی که در راستای تحقق اهداف کلان مدیریت نوین روستایی و بهبود شرایط زندگی روستاییان صورت می‌گیرد. از آنجا که هر نظام مدیریتی دارای اهدافی «از پیش تعیین‌شده» است، برای ارزیابی میزان موفقیت هر نظام مدیریتی، باید به اهداف سازمان یا نهاد مورد نظر توجه کرد تا براساس میزان دستیابی بدان اهداف، میزان موفقیت مدیریت آن ارزیابی شود. در گام نخست، باید روستاییان در قالب جامعه هدف و ذی‌نفعان اصلی برنامه‌های توسعه مورد توجه برنامه‌ریزان توسعه روستایی قرار گیرند. به همین دلیل، رضایت‌مندی روستاییان نسبت به عملکرد مدیران و دهیاران از مهم‌ترین نکاتی است که در راستای تدوین نقش کارکردی دهیاران، باید بدان توجه داشت. هدف تحقیق حاضر، که در بخش کونانی از توابع شهرستان کوهدشت انجام گرفته، بررسی عوامل مؤثر بر رضایت‌مندی مردم از عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی است؛ از این‌رو، پژوهش حاضر به

دسته‌بندی وظایف دهیاری در سه زمینه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست‌محیطی پرداخته، سؤالات زیر را مطرح می‌کند:

۱- میزان رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد دهیاران در هر کدام از شاخص‌های سه‌گانه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی- زیست‌محیطی مدیریت روستایی به چه صورت است؟

۲- در ارزیابی عملکرد دهیاران، اثرگذارترین شاخص‌ها در رضایت‌مندی روستاییان کدامند؟

ادبیات و مبانی نظری

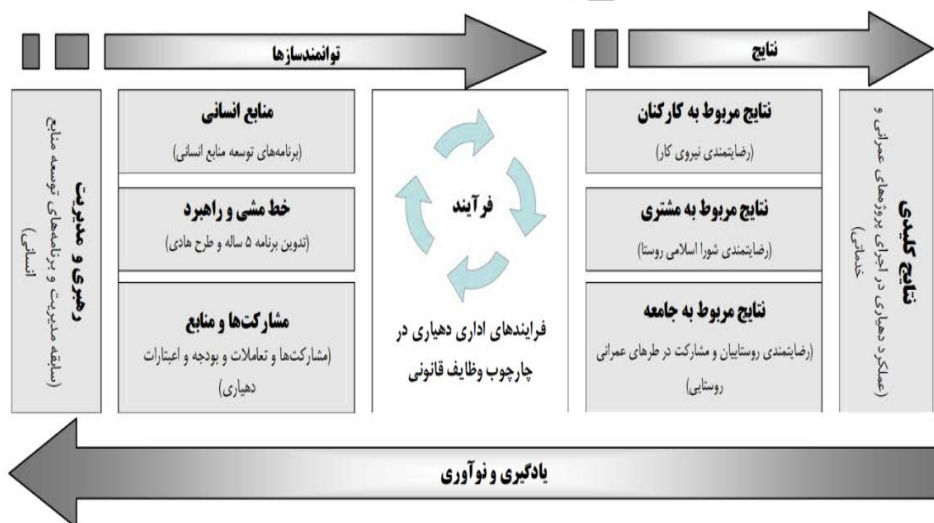
امروزه، تحولات شگرف دانش مدیریت وجود نظام ارزیابی عملکرد در راستای استفاده بهینه از منابع، امکانات و کارکنان سازمان‌ها را اجتناب‌ناپذیر کرده است، به‌گونه‌ای که نبود نظام ارزیابی عملکرد از نشانه‌های بیماری سازمان‌ها قلمداد می‌شود. دهیاری‌ها نیز در جایگاه سازمانی عمومی و غیردولتی از این قاعده مستثنا نیستند. در اینجا، به مدل ارزیابی عملکرد دهیاران در توسعه و مدیریت روستایی براساس چارچوب عمومی ارزیابی عملکرد می‌پردازیم (شکل ۱).

مدیریت روستایی، در واقع، فرایند سازمان‌دهی و هدایت جامعه و محیط روستایی از طریق شکل دادن به سازمان‌ها و نهادهاست. این سازمان‌ها و نهادهای وسایل تأمین اهداف جامعه روستایی به‌شمار می‌روند (رضوانی، ۱۳۸۳: ۲۱۱). در قالب همین تعریف کلی، می‌توان اهداف خرد زیر را برای مدیریت روستایی در نظر گرفت:

- نوسازی و بهسازی محیط کالبدی روستایی؛
- هدایت و نظارت بر فرایند عمران روستایی؛ و
- ارتقای شرایط کار و زندگی (دربان آستانه، ۱۳۸۴: ۱۵).

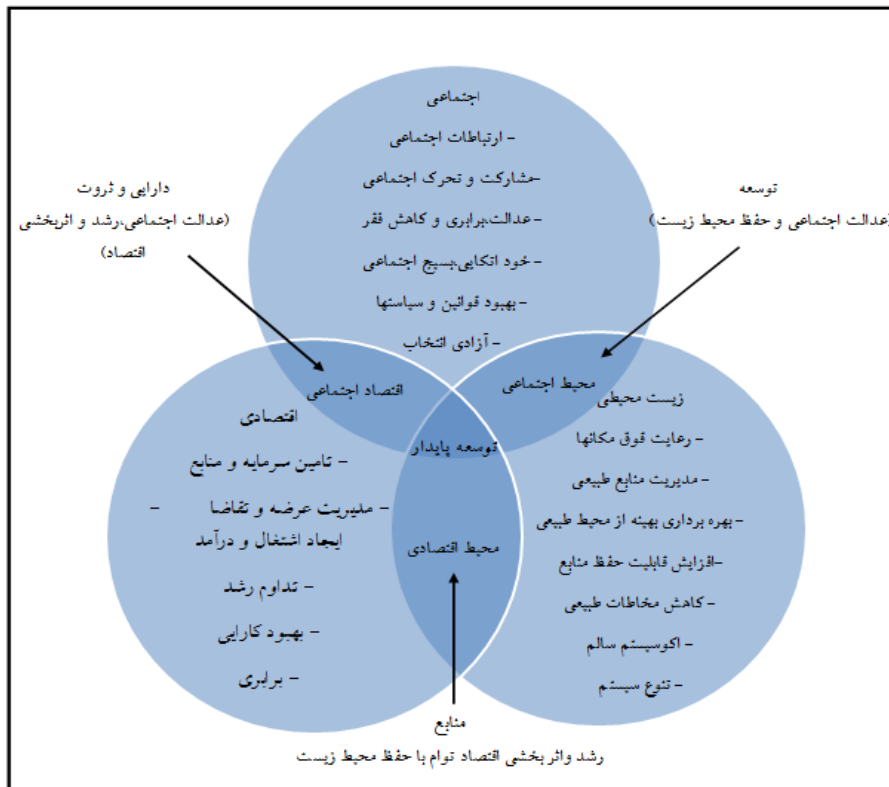
هدف مدیریت روستایی دستیابی به توسعه و به‌دنبال آن، توسعه پایدار روستایی است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۲: ۶۹). پس، مدیریت روستایی دارای نقاطی مشترک با اهداف توسعه روستایی و توسعه پایدار است. بنابراین، هدف کلان مدیریت روستایی

حرکت برای رسیدن به وضعیت مطلوب با استفاده از توان‌های بالقوه و بالفعل موجود در روستا و هم‌سو با بهبود وضعیت جامعه روستایی است (طالب، ۱۳۷۶: ۶). در توسعه پایدار روستایی، مدیریت یعنی تنظیم رابطه انسان با محیط زیست خود که در آن، به پیوند نظام‌های اجتماعی و اقتصادی با نظارت‌های بوم‌شناختی توجه می‌شود (فیروزنیا و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۵۴). از این‌رو، در فرایند توسعه پایدار، می‌توان مدیریت روستایی را در سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در نظر گرفت، که هر کدام از این ابعاد نیز جنبه‌های خاص خود را دارند و اهداف مدیریتی در هر کدام از آنها متفاوت است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۰).

ماخذ: کریمی، ۱۳۸۶: ۵۱

شکل ۱- الگوی ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها بر اساس مدل چارچوب عمومی ارزیابی عملکرد

مأخذ: رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۳

شکل ۲- مدیریت روستایی با دیدگاه توسعه پایدار

توضیحاتی پیرامون ابعاد سه گانه مدیریت روستایی در پی آمده است:

بعد اقتصادی: در بعد اقتصادی، هدف مدیریت ایجاد فضایی مناسب برای توسعه اقتصادی است که طی آن، کارایی، عرضه کالا و خدمات مورد نیاز افزایش می یابد و در نتیجه، سطح زندگی و رفاه عمومی ترقی می کند. بنابراین، در محیط روستا، هدف مدیریت اقتصادی تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف، و مدیریت عرضه و تقاضاست.

بعد/اجتماعی: در بعد اجتماعی، هدف ایجاد زمینه مناسب برای توسعه انسانی است که شامل تغییرات متوالی و مستمر در دستیابی به الگوهای یک زندگی مطلوب برای کلیه افراد یک منطقه یا کشور با در نظر گرفتن استعدادها بالقوه افراد و مکان‌های زیست آنهاست.

بعد زیست‌محیطی: در بعد زیست‌محیطی، با مدیریت مناسب، اثرات مخاطرات طبیعی و مخاطرات ناشی از فعالیت‌های غیرطبیعی مردم در زندگی انسان کاهش می‌یابد (افراخته، ۱۳۸۸: ۳۸).

نقش دهیاری‌ها در مدیریت و توسعه روستایی

قانون تأسیس دهیاری‌های خودکفا در روستاهای کشور در یک ماده و سه تبصره در تیرماه ۱۳۷۷ از سوی مجلس شورای اسلامی شد و در بهمن ۱۳۸۰ نیز اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها به تصویب هیئت وزیران رسید. چنان‌که در ماده پنج اساسنامه تشکیلات و سازمان دهیاری‌ها آمده است، دهیار برای مدت چهار سال توسط شورا انتخاب می‌شود. در بیانی کلی، دهیاری سازمانی است که بخش‌هایی از مدیریت محلی روستا را بر عهده دارد (اکبری، ۱۳۸۴: ۱۳۵؛ قاسمی، ۱۳۸۸: ۵۳). جایگاه مناسب قانونی دهیاری‌ها و قابلیت‌ها و کارکردهای متعدد و متنوع آنها باعث شده است که براساس برنامه چهارم توسعه، برخی از وظایف جدید مدیریت روستایی به صورت مستقیم بر عهده دهیاری‌ها قرار گیرد (شیرزاد، ۱۳۸۴: ۱۳). فصل دوم قانون مربوط به دهیاری‌ها به وظایف تفصیلی دهیار اختصاص دارد. در این فصل، وظیفه اصلی دهیار «اداره و حفظ توسعه پایدار روستا» عنوان شده است. براساس این قانون، وظایف دهیاران ۴۸ مورد را دربرمی‌گیرد که در چند گروه قابل تقسیم‌بندی است (معاونت امور دهیاری‌ها، ۱۳۸۳: ۳۷).

به‌طور کلی، اگر زمینه‌های توسعه پایدار را در بخش‌های زیست‌محیطی، فعالیت‌های اقتصادی و فعالیت‌های اجتماعی در نظر گیریم، زمینه‌های همکاری و برقراری تعامل گسترده میان دهیاری، شورا و تعاونی‌ها در این بخش‌ها وجود دارد، چرا که بسترسازی

این فعالیت‌ها با مشارکت مردم و آموزش و هدایت این‌گونه مشارکت‌ها بسیار دست-یافتنی و آسان است. مدیریت روستا می‌تواند با آموزش مردم، زمینه لازم برای توسعه پایدار را فراهم سازد. همچنین، از طریق فرهنگ‌سازی، ایجاد روحیه تعامل، تحمل مشارکت گروهی و ایجاد اعتماد به نفس برای روستاییان می‌تواند کارساز باشد. (قاسمی، ۱۳۸۸: ۵۸). در زمینه دهیاری‌ها، تحقیقاتی نسبتاً مناسب صورت گرفته است که در اینجا به مواردی چند در ارتباط با تحقیق حاضر اشاره می‌شود.

مهدوی و نجفی‌کانی (۱۳۸۴)، در مقاله «دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران»، نتیجه می‌گیرند که امروزه، دهیاری‌ها می‌توانند نقشی بسیار مهم را در راستای توسعه روستایی به‌ویژه توسعه وضعیت کالبدی روستاها ایفا کنند و فعالیت‌های انجام‌شده دهیاران گواه بر این مدعاست. نعمتی (۱۳۸۴) در پژوهش ارزیابی وضعیت و نقش کارکردی دهیاری‌ها در روستاهای کوچک بدین نتیجه رسیده است که موفقیت دهیاری‌ها تا حدود زیادی در گرو وجود پیش‌زمینه‌ها و ساختارهای مناسب اداری و تشکیلاتی است و بین وجود پیش‌زمینه‌ها و حمایت‌های دولتی و موفقیت دهیاری‌ها رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد. عبدالهیان و همکاران (۱۳۸۵) به سنجش عملکرد مدیریت روستایی در ایران براساس عوامل تأثیرگذار پرداخته و در نهایت، مدلی را در قالب ابزار سنجش مدیریت روستایی ایجاد کرده‌اند. قاسمی (۱۳۸۸)، در تحلیل عملکرد دهیاری‌های بخش بادرود نطنز، چنین نتیجه گرفت که بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه روستایی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی رابطه معنی‌دار وجود دارد. چوپچیان و همکارانش (۱۳۸۶)، در مقاله «عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها در استان گیلان»، با وارد کردن یازده متغیر در رگرسیون گام به گام، بدین نتیجه رسیدند که متغیر همکاری سازمان‌ها بیشترین تأثیر را بر عملکرد دهیاری‌ها داشته است. کریمی (۱۳۸۶)، در ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی بخش کندوان، این‌گونه نتیجه گرفت که رابطه هم‌سویی بین فعالیت‌ها و خدمات ارائه‌شده توسط دهیاری‌ها و شوراهای اسلامی براساس میزان رضایت روستاییان از عملکردهای عمرانی، کشاورزی، اجتماعی، فرهنگی، هنری و بهداشتی وجود ندارد.

مواد و روش‌ها

روش‌شناسی

پژوهش حاضر، به لحاظ هدف، در زمره مطالعات کاربردی و از نوع توصیفی-تحلیلی و همبستگی بوده و به روش پیمایش میدانی انجام گرفته است. جامعه آماری تحقیق شامل روستاییانی است که در بازه زمانی انجام پژوهش (تابستان ۱۳۹۰) در بخش کونانی زندگی می‌کردند. با توجه به هدف پژوهش، یازده روستای دارای نهاد دهیاری با جمعیت ۷۴۴۳ نفر بررسی شدند. ابزار گردآوری داده‌های تحقیق پرسشنامه محقق-ساخته بود، که روایی آن صوری بوده، برای تعیین پایایی آن نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده که برابر با ۰/۸۱۵ است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران در سطح خطای پنج درصد و دقت ۰/۱۵ برابر با ۳۶۸ نفر برآورد شد. در پژوهش حاضر، از روش نمونه‌گیری انتساب متناسب (با توجه به نسبت جمعیت هر روستا در کل جامعه، تعداد آزمون‌شوندگان در حجم نمونه مشخص شدند) و برای تکمیل پرسشنامه‌ها نیز از روش تصادفی ساده در دسترس استفاده شده است (بدین صورت که با مراجعه به محله‌های مختلف روستاهای منطقه مورد مطالعه، از روستاییان به‌طور تصادفی نمونه‌گیری به عمل آمد). همچنین، در قسمت تحلیل، با استفاده از نرم‌افزار SPSS، آماره توصیفی (مقایسه میانگین‌های کسب‌شده)، آزمون ویلکاکسون برای مقایسه دو دوره، آزمون T زوجی برای انجام آزمون معنی‌داری رابطه، و نیز برای تشخیص تأثیرگذارترین شاخص‌ها در رضایت مردم از عملکرد دهیاری‌ها، از آزمون رتبه‌بندی فریدمن و آزمون رگرسیون لجستیک استفاده شده است.

شاخص‌ها و مؤلفه‌ها

پژوهش حاضر دارای سه بعد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست‌محیطی است که برای بررسی هر کدام از شاخص‌ها، چند گویه برگرفته از اساسنامه وظایف و حوزه فعالیت دهیاری‌ها در مدیریت روستایی بدین صورت گزینش شده‌اند: برای بررسی بعد اقتصادی، دوازده گویه و برای بررسی بعد اجتماعی، چهارده گویه و برای بررسی بعد کالبدی-زیست‌محیطی نیز نوزده گویه انتخاب و براساس طیف لیکرت تنظیم شده‌اند.

منطقه مورد مطالعه

بخش کونانی یکی از بخش‌های شهرستان کوهدشت در استان لرستان با ۱۹/۲ درصد مساحت این شهرستان است؛ و از نظر جغرافیایی، در ۴۷ درجه و ۳۶ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۳۲ دقیقه عرض شمالی قرار داشته، متوسط ارتفاع آن از سطح دریا به ۱۱۹۵ متر می‌رسد. براساس سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت بخش کونانی در ۱۳۸۵ برابر با ۲۱۸۰۰ نفر شامل ۱۰۹۰۵ نفر مرد و بقیه زن است؛ و همچنین، این بخش دارای ۴۳۰۸ خانوار است (مؤسسه گیتاشناسی، ۱۳۸۷: ۴۲؛ مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷: ۱۹). این بخش دارای دو دهستان کونانی (باباگردعلی، خسروآباد، بهرام‌بیگ، شورابه سفلی، شورابه علیا، توه خشکه) و زیرتنگ (چله‌بان، گرخشاب، نامکول، سرخه لیژه کرمعلی، کت‌کن) است.

جدول ۱- تعداد جمعیت، خانوارها و حجم نمونه در روستاهای مورد مطالعه

روستا	تعداد خانوار	تعداد جمعیت	حجم نمونه
چله‌بان	۱۳۰	۶۷۵	۳۰
سرخه‌لیژه کرمعلی	۷۷	۴۱۸	۱۹
گرخشاب	۱۲۷	۶۹۳	۳۱
نامکول	۱۵۱	۷۲۴	۳۲
باباگردعلی	۳۰۴	۱۳۹۴	۶۲
خسروآباد	۱۳۰	۶۷۲	۲۸
کت‌کن	۱۲۶	۶۳۸	۲۸
بهرام‌بیگ	۱۳۹	۷۰۳	۳۱
شورابه سفلی	۴۰	۱۹۲	۳۳
شورابه علیا	۳۵	۱۸۱	۲۲
توه خشکه	۲۲۲	۱۱۵۳	۵۱
جمع	۱۴۸۱	۷۴۴۳	۳۶۸

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۸۷؛ یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی پژوهش

جداول ۲، ۳ و ۴، به ترتیب، نشان‌دهنده میانگین گویه‌های مربوط به سه شاخص اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست‌محیطی مربوط به دو دوره قبل و بعد از تشکیل دهیاری‌ها و میزان تغییر وضعیت آنهاست.

جدول ۲- مقایسه وضعیت اقتصادی روستاها قبل و بعد از تشکیل دهیاری و تفاوت آنها

ردیف	گویه‌های اقتصادی	میانگین قبل از تشکیل	میانگین بعد از تشکیل	تغییر وضعیت
۱	تعداد کارگاه‌های تولیدی	۱/۰۳	۱/۰۸۷۰	+۰/۰۵۷
۲	ایجاد فرصت‌های شغلی جدید	۱/۰۵۱۶	۱/۲۲۲۸	+۰/۱۷۱۲
۳	میزان سرمایه‌گذاری تولیدی	۱/۰۵۷۱	۱/۴۲۹۳	+۰/۳۷۲۲
۴	زمینه‌های تشکیل تعاونی‌های تولیدی	۱/۱۲۷۷	۱/۷۵۲۷	+۰/۶۲۵
۵	گسترش گردشگری	۱/۰۲۱۷	۱/۱۱۶۸	+۰/۰۹۵۱
۶	ایجاد نهادهای عمومی	۱/۱۱۶۸	۱/۴۸۱۰	+۰/۳۶۴۲
۷	میزان توسعه قالی‌بافی	۱/۰۳۸۰	۱/۲۱۷۴	+۰/۱۷۹۴
۸	کیفیت بازاریابی محصولات کشاورزی	۱/۱۱۱۴	۱/۸۴۷۸	+۰/۷۳۶۴
۹	کیفیت بازاریابی محصولات دامی	۱/۰۹۷۸	۱/۵۱۹۰	+۰/۴۲۱۲
۱۰	میزان درآمد افراد	۱/۳۸۰۴	۱/۹۳۲۱	+۰/۵۵۱۷
۱۱	میزان اشتغال غیرکشاورزی	۱/۱۸۴۸	۱/۵۶۲۵	+۰/۳۷۷۷
۱۲	تثبیت و سنددار شدن املاک	۱/۱۴۴۰	۳/۱۹۲۹	+۲/۰۴۸۹
۱۳	میانگین کل	۱/۱۱	۱/۶۰۶۰	+۰/۴۹۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۳- مقایسه وضعیت اجتماعی روستاها قبل و بعد از تشکیل دهیاری و تفاوت آنها

ردیف	گویه‌های اجتماعی	میانگین قبل از تشکیل	میانگین بعد از تشکیل	تغییر وضعیت
۱	تعداد فضاهای آموزشی	۱/۶۷۶۶	۲/۲۸۸۰	+۰/۶۱۱۴
۲	تعداد مراکز تفریحی	۱/۰۷۶۱	۱/۳۰۷۱	+۰/۲۳۱
۳	کیفیت سطح بهداشت و نظافت	۱/۳۴۵۱	۲/۵۳۵۳	+۱/۱۹۰۲
۴	کیفیت خدمات اداری	۱/۱۵۷۶	۱/۶۷۱۲	+۰/۵۱۳۶
۵	کیفیت خدمات تجاری	۱/۰۳۸۰	۱/۲۸۵۳	+۰/۲۴۷۳
۶	کیفیت دسترسی مردم به آرد و نان مرغوب	۱/۸۳۹۷	۲/۸۷۷۷	+۱/۰۳۸
۷	وجود صندوق قرض الحسنه و خیریه	۱/۰۹۲۴	۱/۳۵۳۳	+۰/۲۶۰۹
۸	موارد معرفی خانواده‌های بی‌بضاعت روستا به سازمان‌های امدادی	۱/۳۷۷۷	۲/۷۶۹۰	+۱/۳۹۱۳
۹	میزان اختلافات محلی	۲/۰۱۳۶	۱/۲۲۸۳	-۰/۷۸۵۳۰
۱۰	میزان مهاجرت	۲/۰۸۹۷	۱/۶۳۳۲	-۰/۴۵۶۵
۱۱	رضایت از زندگی	۱/۴۶۲۰	۲/۱۶۵۸	+۰/۷۰۳۸
۱۲	کیفیت خدمات ارتباطی (تلفن)	۱/۴۱۰۳	۲/۵۰۸۲	+۱/۰۹۷۹
۱۳	کیفیت پست	۱/۲۰۳۸	۱/۷۳۹۱	+۰/۵۳۵۳
۱۴	دسترسی به سوخت و انرژی	۱/۳۵۶۰	۱/۷۰۳۸	+۰/۳۴۸۷
۱۵	میانگین‌ها	۱/۷۰۹۴	۱/۳۸۱۶	+۰/۳۲۷۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۴- مقایسه وضعیت کالبدی- زیست محیطی روستاها قبل و بعد از تشکیل دهیاری

ردیف	گویه‌های کالبدی و زیست محیطی	میانگین قبل از تشکیل	میانگین بعد از تشکیل	تغییر وضعیت
۱	تلاش برای استحصال بهینه آب‌های زیرزمینی	۱/۰۸۱	۱/۱۶۸	+۰/۰۸۷
۲	اقدامات برای جلوگیری از تخریب خاک	۱/۰۶۵	۱/۲۱۴	+۰/۱۴۹
۳	لایروبی قنات و چاه	۱/۰۷۰	۱/۳۹۱	+۰/۳۲۱
۴	میزان اجرای طرح هادی روستایی	۱/۲۹۰	۲/۶۳۰	+۱/۳۴۲
۵	کیفیت و دسترسی حمل و نقل عمومی	۱/۳۹۶	۲/۰۱۳	+۰/۶۱۷
۶	ایجاد و گسترش خیابان و میداين	۱/۲۴۷	۲/۲۰۹	+۰/۹۶۲
۷	تسطیح و توسعه معابر	۱/۲۵۰	۲/۲۲۵	+۰/۹۷۵
۸	کیفیت راه‌های ارتباطی	۱/۲۳۳	۱/۹۳۴	+۰/۷۰۱
۹	وسعت فضای سبز	۱/۰۹۲	۱/۳۲۸	+۰/۲۳۴
۱۰	کیفیت ساخت و ساز مسکن	۱/۲۸۲	۲/۲۱۴	+۰/۹۳۲
۱۱	کیفیت جمع‌آوری و دفع زباله	۱/۲۱۷	۲/۰۱۳	+۰/۷۹۶
۱۲	کیفیت شبکه دفع فاضلاب و آب‌های سطحی	۱/۲۷۹	۲/۱۵۲	+۰/۸۷۳
۱۳	کیفیت غسالخانه و گورستان	۱/۲۶۹	۱/۵۹۵	+۰/۲۲۶
۱۴	اقدامات برای حفظ روستا در برابر خطرات طبعی (مانند سيل)	۱/۱۱۹	۱/۵۹۷	+۰/۴۷۸
۱۵	اقدامات برای جلوگیری از شیوع بیماری‌های دامی	۱/۳۲۳	۱/۹۵۳	+۰/۶۲۱
۱۶	حدود حفظ بناها و آثار باستانی	۱/۰۸۹	۱/۳۷۲	+۰/۲۸۳
۱۷	کم و کیف تأسیسات و خدمات عمومی	۱/۱۰۳	۱/۶۶۸	+۰/۵۶۵
۱۸	کم و کیف شبکه گاز	۱/۰۵۱	۱/۳۰۱	+۰/۲۵۱
۱۹	کیفیت آب آشامیدنی	۱/۴۳۲	۳/۲۹۳	+۱/۸۶۱
۲۰	میانگین‌ها	۱/۲۰۴۶	۱/۹۵۳	--

مأخذ: یافته‌های پژوهش

آزمون سؤالات پژوهش

براساس نتایج آزمون ویلکاکسون، در کلیه گویه‌های اقتصادی، اجتماعی و کالبدی-زیست محیطی P محاسبه شده در سطح آلفا با ضریب اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. از این رو، می‌توان نتیجه گرفت که بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه اقتصادی، اجتماعی و کالبدی روستاها رابطه معنی‌دار وجود دارد. نتایج سه شاخص نشان‌دهنده رضایت مندی روستاییان نسبت به عملکرد دهیاران در مدیریت و توسعه روستایی است.

جدول ۵- آزمون ویلکاکسون برای معنی‌داری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه روستاها

مؤلفه‌ها	دوره مورد بررسی	ارقام محاسبه شده
اقتصادی	میانگین رتبه‌ای قبل از تشکیل دهیاری	۱/۱۱
	میانگین رتبه‌ای بعد از تشکیل دهیاری	۱/۶۰۶۰
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
اجتماعی	میانگین رتبه‌ای قبل از تشکیل دهیاری	۱/۷۰۹۴
	میانگین رتبه‌ای بعد از تشکیل دهیاری	۱/۳۸۱۶
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰
کالبدی- زیست محیطی	میانگین رتبه‌ای قبل از تشکیل دهیاری	۱/۲۰۴۶
	میانگین رتبه‌ای بعد از تشکیل دهیاری	۱/۹۵۳
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

با محاسبه نمرات گویه‌ها و تبدیل آنها از حالت رتبه‌ای به فاصله‌ای، امکان استفاده از آزمون t زوجی و جمع‌بندی گویه‌ها در هر کدام از ابعاد سه‌گانه تحقیق فراهم می‌شود. نتایج آزمون t نشان می‌دهد که گویه‌های هر سه شاخص اقتصادی، اجتماعی، و کالبدی- زیست محیطی با ضریب معنی‌داری ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. بنابراین، رابطه معنی‌داری بین عملکرد دهیاران در توسعه و مدیریت روستایی و میزان

رضایت روستاییان از عملکرد اقتصادی، اجتماعی، و کالبدی دهیاران وجود دارد (جدول ۶).

جدول ۶- آزمون t برای معنی داری ارتباط بین دهیاری‌ها و توسعه اقتصادی

P	df	T	میانگین	متغیرها	شاخص‌ها
۰/۰۰۰	۱۳۹	۳/۴۸	۱/۱۱	شرایط اقتصادی قبل از تشکیل دهیاری	اقتصادی
			۱/۶۰۶۰	شرایط اقتصادی بعد از تشکیل دهیاری	
۰/۰۰۱	۱۳۹	۳/۵۴	۱/۷۰۹۴	شرایط اجتماعی قبل از تشکیل دهیاری	اجتماعی
			۱/۳۸۱۶	شرایط اجتماعی بعد از تشکیل دهیاری	
۰/۰۰۱	۱۳۹	۳/۵۴	۱/۲۰۴۶	شرایط کالبدی قبل از تشکیل دهیاری	کالبدی-زیست محیطی
			۱/۹۵۳	شرایط کالبدی بعد از تشکیل دهیاری	

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در این قسمت، برای تشخیص تأثیرگذاری عوامل مورد بررسی در رضایت مردم از عملکرد دهیاران، از آزمون رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است. برای این کار، هر سه شاخص مورد بررسی در تحقیق و هر دو دوره در آزمون فریدمن مورد مقایسه قرار گرفته، که ترتیب آنها در جدول ۷ آمده است.

جدول ۷- آزمون فریدمن و رتبه‌بندی رضایت از عملکرد دهیاران

میانگین رتبه	میانگین رتبه‌ای کل جامعه	مؤلفه
۶	۱/۳۹	اقتصادی قبل از تشکیل دهیاری
۴	۳/۲۸	اقتصادی بعد از تشکیل دهیاری
۵	۱/۹۰	اجتماعی قبل از تشکیل دهیاری
۲	۴/۳۶	اجتماعی بعد از تشکیل دهیاری
۳	۴/۲۱	کالبدی قبل از تشکیل دهیاری
۱	۵/۸۶	کالبدی بعد از تشکیل دهیاری
--	۸۰۲/۸۸۷	آماره فریدمن
--	۰/۰۰۰	سطح معنی داری

مأخذ: یافته‌های پژوهش

در ادامه، به منظور شناسایی عوامل متمایزکننده رضایت از عملکرد دهیاران در مدیریت روستایی، از روش تحلیل رگرسیون لجستیک گام به گام^(۱) به روش پیشرو^(۲) بهره گرفته شده است. در این آزمون، متغیرهای مورد تحلیل در آزمون T به صورت متغیرهای مستقل در رگرسیون لجستیک به کار گرفته شده‌اند (جدول ۸).

جدول ۸- نتایج برازش مدل رگرسیونی لجستیک برای شاخص‌های تأثیرگذار بر رضایت

روستایان از عملکرد دهیاران

شاخص	آماره والد	درجه آزادی	معنی داری	B مقدار	EXP (B)
اقتصادی	۱۲/۲۶۸	۱	۰/۰۰۰	-۲/۴۹۵	۰/۰۸۲
اجتماعی	۳/۷۹۰	۱	۰/۰۵۲	-۱/۱۴۷	۰/۳۱۷
کالبدی- زیست محیطی	۱/۱۰۹	۱	۰/۲۹۲	۰/۵۱۶	۱/۶۷۵
مقدار ثابت	۲۰/۷۹۲	۱	۰/۰۰۰	۶/۷۱۶	۸۲۵/۲۶۰

کی دو = ۴۸/۸۰۹، درجه آزادی = ۳، احتمال = 2-Log = ۱۶۹/۵۲۶، $p < ۰/۰۰۱$

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج به دست آمده از آماره والد نشان می‌دهد که عامل اقتصادی (۱۲/۲۶۸) بیشترین میزان اثرگذاری بر رضایتمندی نسبت به عملکرد دهیاران در مدیریت و توسعه روستایی را داشته است؛ و همچنین، عوامل اجتماعی (۳/۷۹۰) و کالبدی-زیست-محیطی (۱/۱۰۹)، به ترتیب، در رتبه‌های بعد قرار گرفته‌اند. در مجموع، این عوامل ۴۵ درصد از کل پاسخ‌گویان را به درستی تفکیک می‌کنند. بر مبنای مقدار ثابت و ضرایب ورود، می‌توان معادله بهینه رگرسیون لجستیک برای توصیف احتمال رضایت از عملکرد دهیاران در مدیریت و توسعه روستایی در بخش کونانی را به شرح زیر نوشت:

$$Z = 20/792 + 12/268x_1 + 3/79x_2 + 1/109x_3$$

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی عوامل مؤثر بر میزان رضایتمندی مردم نسبت به عملکرد دهیاران در بخش کونانی شهرستان کوهدشت بوده است. نخست، میانگینی از نتایج نمرات مردم نسبت به وضعیت روستا قبل و بعد از تشکیل دهیاری محاسبه شد؛ این میانگین‌ها نشان داد که در مقایسه دو دوره قبل و بعد از تشکیل دهیاری، وضعیت روستاها بهتر شده است. سپس، بررسی گویه‌ها و مقایسه دو دوره از طریق آزمون ویلکاکسون صورت گرفت که در هر سه شاخص، ضریب معنی‌داری ۹۹ درصد به دست آمد. از این رو، نتیجه هر سه شاخص اقتصادی، اجتماعی، و کالبدی-زیست-محیطی مبنی بر رضایتمندی مردم نسبت به عملکرد دهیاران در مدیریت و توسعه روستایی مورد تأیید قرار گرفت. در مرحله سوم، تحلیل با محاسبه نمرات گویه‌ها و تبدیل آنها از حالت رتبه‌ای به فاصله‌ای، استفاده از آزمون t زوجی امکان‌پذیر شد؛ و بدین ترتیب، امکان جمع‌بندی گویه‌ها در هر کدام از ابعاد اقتصادی، اجتماعی، و کالبدی-زیست‌محیطی فراهم آمد. با استفاده از این آزمون، بدین نتیجه رسیدیم که رابطه‌ای معنی‌دار بین تشکیل دهیاری‌ها و عملکرد دهیاران در توسعه اقتصادی، اجتماعی، و کالبدی-زیست‌محیطی روستاها وجود دارد. در مرحله چهارم، برای تشخیص میزان تأثیرگذاری عوامل، از آزمون‌های رتبه‌بندی فریدمن و رگرسیون

لجستیک استفاده شد، و نتایج آن برای هر سه شاخص و در هر دو دوره زمانی به دست آمد. تحلیل این نتایج نشان داد که میزان رضایت‌مندی روستاییان نسبت به عملکرد اقتصادی دهیاران به اندازه‌ای است که رتبه حاصل از مجموع نمرات شاخص کالبدی-زیست‌محیطی قبل از تشکیل دهیاری از نمره این شاخص بعد از تشکیل دهیاری بیشتر است. در ادامه این مرحله، با انجام آزمون رگرسیون لجستیک، به مشخص کردن اثرگذارترین عوامل در رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران پرداخته شد که براساس نتایج به دست آمده، شاخص اقتصادی به علت کمترین میزان رضایت‌مندی، بیشترین میزان اثرگذاری را داراست. یعنی، دهیاران با بهبود سطح عملکرد اقتصادی خود قادر خواهند بود تا بیشترین میزان رضایت‌مندی روستاییان را به خود جلب کنند.

همان‌گونه که در پیشینه پژوهش آمده است، مهدوی و نجفی کانی (۱۳۸۴) چنین نتیجه گرفته‌اند که امروزه، در راستای توسعه روستایی و به‌ویژه توسعه وضعیت کالبدی روستا، دهیاری‌ها نقشی بسیار مهم را ایفا می‌کنند. در پژوهش حاضر نیز از میان ابعاد سه‌گانه مورد بررسی، دهیاری‌ها در توسعه کالبدی-زیست‌محیطی نقشی بهتر ایفا کرده‌اند. همچنین، قاسمی (۱۳۸۸) بدین نتیجه رسید که بین تشکیل دهیاری‌ها و توسعه روستایی در سه بعد اقتصادی، اجتماعی، و زیست‌محیطی رابطه معنی‌دار وجود دارد، که با یافته‌های پژوهش حاضر نیز همسوست. چوپچیان و همکاران (۱۳۸۶)، در تعیین عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌ها، بدین نتیجه رسیده‌اند که متغیر همکاری سازمان‌ها بیشترین تأثیر را بر عملکرد دهیاری‌ها داشته است. در پژوهش حاضر نیز شاخص اقتصادی بیشترین تأثیر را در رضایت روستاییان از عملکرد دهیاران دارد.

سرانجام، براساس نتیجه‌گیری پژوهش حاضر، چند مشکل مهم بر سر راه دهیاران وجود دارد که در همین ارتباط، به چند پیشنهاد اشاره می‌شود: اول، پشتیبانی مردم؛ اگر رضایت‌مندی و پشتیبانی مردم نباشد، دولت هر قدر سرمایه‌گذاری کند، نهاد دهیاری پایدار نمی‌ماند، چون پذیرش مردمی نداشته است؛ دوم، پشتیبانی دهیاری برای پایداری خود این نهاد: بدین معنی که دهیاری و سازمان و همکاران آن، سطوح و سازمان‌های

بالادست، دولت، بخشداری‌ها، استانداری‌ها و مجموعه‌ای که از لحاظ سازمانی باید دهیاری را پشتیبانی کنند، همگی در پایداری یا تزلزل دهیاری مؤثرند.

یادداشت‌ها

1. stepwise logistic regression
2. forward method

منابع

- افراخته، حسن (۱۳۸۸)، *مدیریت روستایی با تأکید بر ایران*. تهران: گنج هنر.
- اکبری، غضنفر و عبدالهی، مجید (۱۳۸۴)، *مجموعه قوانین و مقررات ده و دهیاری*. تهران: قلمستان هنر.
- چوپچیان، شهلا؛ کلانتری، خلیل؛ و شعبانعلی فمی، حسین (۱۳۸۶)، «عوامل مؤثر بر عملکرد دهیاری‌های استان گیلان». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۸۷-۱۰۷.
- دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۴)، «جایگاه مدیریت روستایی در برنامه چهارم». *مجله دهیاری*، سال ۳، شماره ۱۵.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۳)، *مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران*. تهران: قومس.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و همکاران (۱۳۸۶)، «نگرش نوبه مدیریت روستایی با تأکید بر نهاده‌های تأثیرگذار». *فصلنامه روستا و توسعه*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۱-۳۰.
- شیرزاد، حسین (۱۳۸۴)، *اصول ایمنی و مقابله با حوادث پیش‌بینی نشده در مناطق روستایی*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
- طالب، مهدی (۱۳۷۶)، *مدیریت روستایی در ایران*. تهران: دانشگاه تهران.
- عبدالهیان، حمید؛ شریعتی، شیما؛ و شوشتری‌زاده، الهام (۱۳۸۵)، «اندازه‌گیری عملکرد مدیریت روستایی در ایران براساس عوامل تأثیرگذار بر فرایند مدیریت در روستاهای ایران». *فصلنامه مدرس علوم انسانی*، ویژه‌نامه مدیریت، شماره پیاپی ۴۶.
- فیروزنیا، قدیر و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۸۲)، *جایگاه روستا در فرایند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران*. تهران: مؤسسه توسعه روستایی ایران.
- قاسمی، حمیدرضا (۱۳۸۸)، *تحلیل عملکرد دهیاران در توسعه روستایی، نمونه موردی: بخش امامزاده شهرستان نطنز*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی روستایی. تهران: دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.

- قدیری معصوم، مجتبی و ریاحی، وحید (۱۳۸۳)، «بررسی محورها و چالش‌های مدیریت روستایی در ایران». *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، دوره ۳۴، شماره ۵۰.
- کریمی، مهدی (۱۳۸۶)، *ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه روستایی، مطالعه موردی: بخش کندوان در شهرستان میانه*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی روستایی. تهران: دانشکده ادبیات، دانشگاه تربیت مدرس.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۷)، *سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ شهرستان کوه‌دشت*. تهران: مرکز آمار ایران.
- مطیعی لنگرودی، سیدحسین (۱۳۸۲)، *برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران*. مشهد: جهاد دانشگاهی.
- معاونت امور دهیاری‌ها (۱۳۸۳)، *مجموعه قوانین و مقررات دهیاری‌ها*. تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، دفتر طرح و برنامه معاونت امور دهیاری‌ها.
- مؤسسه گیتاشناسی (۱۳۸۷)، *اطلس جامع ایران*. تهران: گیتاشناسی.
- مهدوی، مسعود و نجفی کانی، علی‌اکبر (۱۳۸۴)، «تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستاهای ایران: نمونه موردی دهیاری‌های استان آذربایجان غربی». *فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی*، سال ۳۷، شماره ۵۳.
- نعمتی، مرتضی (۱۳۸۴)، «شورا- دهیاری، راهبردی اصلاح‌طلبانه». *ماهنامه دهیاری‌ها*، سال ۳، شماره ۱۴.
- نعمتی، مرتضی و بدری، سیدعلی (۱۳۸۶)، «ارزیابی نقش کارکردی نظام نوین مدیریت روستایی، مقایسه تطبیقی دهیاری‌های فعال در روستاهای کوچک و بزرگ: مورد گلستان». *نشریه پژوهش‌های جغرافیایی*، سال ۴۳، شماره ۵۹.